

כִּי מֵאֵלֶּה הָאֲרִיזִן דַּעַת אֶת דָּה' כְּמִים לַיָּם מְכֻסִּים

הַמֶּאֱמֹד הַשְּׁבוּעִי

נון הנוצר
דרך המלך

ראש השנה

לקבלת המאמר השבועי במייל –
122333ako@gmail.com

להארות, תרומות, יצירת קשר והשגת חוברות
054-7341337

המאמר השבועי

נון הנוצר
דרך המלך

ראש השנה

צוות המאמר השבועי:

חברי המערכת: מנחם מענדל רוזנצוויג, אחיה מרקוביץ' ואביעד בר לוי.

כותבים: אשחר שפירא, אליוסף גל, אלרועי פוזן, משה דנה־פיקאר ויהודה רוזנטל.

הגהה ועריכה לשונית: ישראל מאיר אופן, לוי יצחק וינגורט ועפר בן יעקב.

עיצוב ועימוד: איתמר סלע ואליה חי אופן.

הו"ל: שילה קליין ואהרן רוזנצוויג.

הפקה: שלם נחמן הראל.

בעז"ה

שנה טובה ומתוקה לכל החברים החסידים!

השבוע אנו זוכים לצלול יחד לתוך מאמר חסידי מלא וגדוש של אחת הדמויות המיוחדות בעולם החסידי- האדמו"ר מפסצנא מתוך ספר השיחות שלו- דרך המלך.

במאמר שנאמר בראש השנה נוכל לראות התבוננות חסידית ומופלאה על פסוקי התשובה- "מן המיצר קראתי י-ה..." ו-"קולי שמעת אל תעלם אזנך..."

ההתבוננות הזו שוזרת בתוכה את הדרך להתעלות קצת מהמציאות החומרית ומתוך כך לגשת להתמודדות עם היצר הרע ולמציאות בכלל במבט אחר לגמרי, במילים אחרות, נלמד להסתכל על המציאות הנמוכה בעיניים אלוקיות- מלמעלה!

בין הדברים נראה גם הסבר מחודש ונפלא בכל הניסיון של יוסף הצדיק. כמו כן נבין מדוע מקומה של הברכה הוא דווקא קודם למצווה ולא לאחריה. וכמובן, גולת הכותרת- נראה מה עניינה של תקיעת השופר בפרט ושל ראש השנה בכלל!!!

נ.ב- מיותר לציין שהכול ברור ופשוט בביאור מתוק ש"אפילו בול עץ יכול להבין אותו"...

רק נסיים באיחול המסורתי-

"לשנה טובה תכתבו ותחתמו לאלתר לחיים טובים בספרם של צדיקים גמורים!"

אז יאללה, למה אתם מחכים? פשוט תהפכו את הדף!

מן המצר

רבי קלונימוס קלמן מפיאסצנה – דרך המלך

מבואר

ר"ה ליל ב' תרצ"א

"מן המצר קראתי י-ה" וכו' "קולי שמעת" וכו'.

כי איתא בזוהר הקדוש (האזינו) על הפסוק "התשכח אשה עולה מרחם בן בטנה" - "דא היא רזא עילאה דאמר הקב"ה וכו', כמה דקודשא בריך הוא לא אנשי שמייה דהא הוא כלא, כך קודשא בריך הוא לא אנשי לון לישראל דאינון אחידן בשמייה ממש" [תרגום- זה הוא סוד נעלה שאמר הקב"ה וכו', כמו שהקב"ה לא שוכח את שמו משום שהוא הכל, כך הקב"ה לא שוכח להם לישראל שהם מאוחדים בשמו ממש] עכ"ל הק'.

בכדי להתבונן בצורה פנימית ועמוקה בפסוקים - "מן המצר קראתי י-ה ענני במרחב י-ה", ו"קולי שמעת אל תעלם אזנך לרוחתי לשועתי", נתבונן קודם כל כיצד הזוהר הקדוש דורש את הפסוק מישעיה - "התשכח אשה עולה מרחם בן בטנה גם אלה תשכחנה ואנכי לא אשכחך" -

בפסוק הנביא מבשר לנו שאפילו אם אישה תשכח את עוללה, הקב"ה לא ישכח לעולם את עם ישראל, ועל כך אומר הזוהר - שזהו סוד נעלה, שה' אומר שכמו שהוא לא שוכח את שמו, והיינו משום ששמו הוא הכל והוא מיוחד אתו בייחוד גמור, אז כך גם הוא אינו שוכח את עם ישראל שמאחדים גם כן עם שמו.

מי לא זוכר איך קוראים לו!?

הזכירה שה' זוכר אותנו לא זכירה שזוכרים דבר זולתו היא, רק כמו שזוכר את שמו דהוא כלא, כי הוא ושמו חד, היינו כמו

שזוכר את עצמו כן זוכר את ישראל. והזכירה בעצמה יחוד הוא שמתייחדים ישראל בו יתברך על ידה. בישראל ה' זוכר כמו שזוכר בעצמו מפני שמיוחדים בשמו ממש, ועל ידי הזכירה נתחזק הקשר והיחוד הזה.

כשאנחנו זוכרים משהו מסוים, לדוגמא – מה עבר עלינו או אתמול או אפילו אדם יקר שהכרנו, בכל אופן הזיכרון הזה יהיה משהו שהוא לא ממש חלק ממני, כלומר שה' משהו' שאותו אני זוכר הוא לא משהו בתוכי אלא משהו מבחוץ, אך הזיכרון שה' זוכר אותנו הוא משהו אחר לגמרי – הוא כאילו הוא זוכר את עצמו!!! כמו שה' זוכר את שמו שהוא מיוחד אתו בתכלית ככה ממש ה' זוכר אותנו, ושה' זוכר אותנו באופן הזה, אז הזכירה הזו בעצמה מעוררת את הייחוד ואת הקשר שלנו עם ה'.

וביום הכפורים שאז היא שלימות היחוד, מתפללים "יעלה זכרוננו מערב, ויבא ועודנו מבוקר ויראה הדרתנו עד ערב". איזה הדרתנו יראה – ה' נקרא "הדור נאה", וכשעולה זכרוננו – זכירה של עצמותו יתברך, "ויבא ועודנו" שנתועדנו הוא יתברך עמנו, אז "ויבא הדרתנו" – ש"ההדור נאה זיו העולם" יראה עלינו.

ביום הכיפורים – היום בו מתגלה הייחוד בין עם ישראל לה' בשיא השלימות [עד כדי כך שאנו לא מתעסקים עם הגשמיות כלל אלא בקשר שלנו עם ה' בלבד], אנו מתפללים לה' ש"יעלה זכרוננו מערב, ויבא ועודנו מבוקר ויראה הדרתנו עד ערב" – כלומר, שלאחר ש"יעלה זכרוננו" היינו הזכירה שה' זוכר אותנו כחלק ממנו לגמרי, ו"יבא ועודנו" שה' התוועד איתנו, אז ממילא יראה עלינו הדרתנו – היינו הקב"ה בכבודו ובעצמו שנקרא "הדור נאה".

ה' יתברך נקרא – "תפארת ישראל", "שומע תפלות", היופי של מעלה נסתרה ונעלמה, רק "על ישראל תפארתו" כמו שאומרים, בתוך לבות ישראל, ועל ישראל הוד תפארת של מעלה נתגלה וניכר, לכן תפארת של מעלה נקראת "תפארת ישראל", ויעקב הוא בחינת תפארת מפני שעל ישראל ובתוך הלב הישראלי נתגלה. ומתי נתגלה תפארתו על ישראל, כשהוא שומע את תפלתם וזכרונם לפניו יתברך בא, ונתגלה אחדותם בשמו ממש – תפארת ישראל, שומע תפלות.

ה' יתברך מכונה "תפארת ישראל" וכן "שומע תפילות" והסיבה לכך היא משום שבאופן כללי היופי של ה' הוא מאוד נשגב ונעלם, ובעם ישראל היופי הזה

מתגלה וכמו שאנו אומרים בפיוט "על ישראל תפארתו", ולכן ה' נקרא "תפארת ישראל" ומסיבה זו גם נקרא יעקב - תפארת, היינו משום שהתפארת מתגלה בעם ישראל.

אך מתי הזמן שתפארתו של ה' מתגלה עלינו? כשהוא שומע את תפילותינו שמעוררות אצלו את זכרוננו, שכשזכרוננו מתעורר מגלה שאנו וישמו מאוחדים ממש - וזהו שנקרא "תפארת ישראל".

וכן הוא בנו - כשעושים את מצותיו וזוכרים אותו יתברך, לא כמו שזוכרים את זולתו ולא כמו שמקיימין מצות ורצון של אחר רק כמו שזוכרים את עצמו ומקיימין רצון של עצמו אז מתיחדים בזכרוננו ובשמו יתברך.

בדיוק כמו שהדרך שבה ה' מעורר את הייחוד המופלא עם עם ישראל היא על ידי שזוכר אותנו בצורה כזו פנימית כמו שהוא זוכר את עצמו כביכול, כך הדרך שלנו לעורר מלמטה את הייחוד עם ה' היא על ידי שנעשה את המצוות ונזכור אותו בדיוק כמו שאנו זוכרים את עצמנו, ולא כמו שזוכרים איזה חבר או מכר, וכן שקיום המצוות שלנו יהיה כאילו אנו ממלאים את רצוננו הפרטי ולא כילו אנו ממלאים רצון חיצוני לנו, וכשעובדים את ה' בצורה כזו אז מגיעים לייחוד גמור ומושלם עם ה'!

הכי אני רוצה - את מה שאתה רוצה

והאיש ישראל אומר "אבינו אב הרחמן רחם עלינו", והיו יכולים לחשוב שכיון שכל כך מעורר את הרחמים "רחם עלינו" בטח יסיים דבר מצרכיו, אבל הוא מסיים "ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל" בדברי תורתך. גם הבן שממלא את רצון אביו שלא על מנת לקבל פרס האם יבקש כל כך רחמים מאביו שיעזור לו למלא את רצונו, אם רוצה אביו שימלא את רצונו יתן לו האמצעים לזה שימלא אותם, ואנו מבקשים רחם נא עלינו, מפני שנתבטל רצון אחרים מרצוננו, אחדים בשמו ממש ורצונו רצוננו הוא, ויותר [ממה] שמרגישים צורך בצרכי גופנו מרגישים צורך בתורה וקדושה. וכל איש ישראל מתפלל "זכרנו לחיים וכו' למענך אלקים חיים" - חיים כזה שיהיה למענך, ומואס בחיים שפלים ומכל שכן טמאים ח"ו עד שמתפלל אבינו אב הרחמן רחם עלינו ותן וכו' דברי תורתך וכו'.

כשמישהו שלא מכיר את נוסח התפילה שומע את היהודי על ידו זועק ומתחנן בדמעות - "אבינו אב הרחמן רחם עלינו" מן הסתם הדבר הראשון שעולה

לו בראש הוא "מסכן, אם הוא מתפלל כזו תפילה מעומק הלב, בטח הוא לא מוצא את זיווגו או מצפה לזרע של קיימא" ואז כשהוא שומע אותו מסיים בזעקה "ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל" בתורה הקדושה, הוא בהלם "ממש תמוה, מה הולך כאן? הוא מבקש את זה כאילו זה הדבר שהוא עצמו הכי רוצה בעולם, ולא כמו משהו שרק הקב"ה רוצה"!!!

התפילה הזו אפילו יותר מפליאה מבן שממלא רצונו של אביו נטו כי אבא ביקש ולא בשביל אינטרס זה או אחר, משום שאצל הבן לא מצוי שהתחנן ויבקש מאבא שלו שירחם עליו ויעזור לו, אלא הוא יגיד לעצמו אם אבא רוצה, אז שיעזור לזה לקרות, ואילו כאן בתפילה אנו ממש מבקשים ומתחננים לה' שירחם עלינו ונזכה להתמיד ולהבין את התורה הקדושה, ולא נרצה בשום דבר אחר מלבד זה.

זה בדיוק מה שאנו מתפללים בעשרת ימי תשובה "זכרנו לחיים וכו' למענך אלקים חיים" שאנו רוצים שהחיים שלנו יהיו למענך, שנחייה אך ורק את רצונך. וכשמתפללים על כך מעומק הלב ועובדים את ה' באמת אז באותם רגעים אנו בעצם מגלים את הייחוד הגמור שבינינו לה'.

בן אדם מה לך נרדם???

וכן הוא בכלל ענין עבודת האיש ישראל- האיש ישראל שהרגיש פעם ושתיים בערבות התורה ותפלה מתוך התלהבות, לא התלהבות מדומה רק התלהבות מתוך הסתכלות בהוד של מעלה שנפשו מרגשת, אז כשמגיע לפעמים לנפילה יכאב לו ורואה את עצמו כמושלך ומרוחק ואת התפלה כתפלה פסולה ח"ו, ולמשל כשמכין את עצמו בתפלת שבת ויו"ט לאמר "נשמת" שתהיה אמירת הנפש שירת מלאכי השרת, ואי אפשר לו, מתרגז הוא וקורא לנפשו מה לך כי נרדמת, קומי רוני לפני הוד קדושתו אשר כבר נגדך להקשיב את שירתך ולענותך משמי השמים, ואין עונה, אבן גדולה סותמת את נפשו ולוחצת אותה, אז מגודל התמרמרותו וכאבו תפלה כעין זו מעיו וקרבו יהמו- ריבונו של עולם! רוצה אני עתה לבכות לפניך, לא לשם תפלה לצרכי, לא לשום דבר רוצה אני עתה, רק אותך רוצה אני, נפשי תפתח ותסתכל בהודך והדרך תתלהב מנועם זיווך ותתענג ותשתוקק לנער את כל לבושה ממנה ולהתבטל כולה בתפארת קדושתך, ותצטער ותבכה, רחם נא ה' ושבור את האבן אשר על לבי, הסר את המחצלת של קנים שקוברת את נפשי.

בקרב האנשים שחיים עבודת ה' ומתענגים ממנה, אותם אלו שדורשים מעצמם, ומשקיעים עוד ועוד בתפילה ובלימוד, מצוי שלאחר שישנה איזו נפילה ל"ע, אז מתמלאים בתחושת ריחוק, ומרגישים שהנשמה כבר לו 'ערה' ו'מרגישה' כמו לפני זה, זה כבר לא אותן תחושות, וכשמנסים להתכונן לאחר מכן לתפילה בכל הכח, בציפייה שמהו שם בפנים יזוז, וכלום, כלום לא זז, פורצת לה תפילה מלאת התמרמרות מעומק הלב – ריבונו של עולם! טאטע! תעזור לי לרצות רק בך, אני לא רוצה פה שום דבר אחר מלבדך! תעזור לי לחזור להרגיש אותך, תמיס לי את לב האבן!!!

וכשעובד בתפלה כזו, בלא דיבור רק במוח ולב וכל קרביו, עוד ועוד פעם, מרגיש שהאבן מתפוצץ ובקשתו מתחלת להתמלא, ואומר "נשמת" ומתפלל כעין שרצה. ומה היא תשוקתו זו עד שיתמרמרר כל כך שחסרה לו אם לא שעבודתו אינה כמו שעובדים ועושים דבר לאחרים אף לא לאב, עבודתו של "אחידן בשמיה" היא שאי אפשר לו בלעדה.

כשנמצאים במצב זה שהרגש סתום ומתמרמרים ומתפללים על כך מעומק הלב פעם אחר פעם, לאט לאט מרגישים שלב האבן הולך ונהיה ללב בשר וחוזרים להתפלל בהשתפכות הנפש.

התפילה וההשתוקקות הזו בוודאי מגיעות מצד ה"אחידן בשמיה" שאמר הזוהר הקדוש, שאנחנו (עם ישראל) מאוחדים עם שמו של ה', שמהאיחוד הזה מגיע הרצון העמוק הזה, שאנו רוצים את רצונו של ה' כאילו זה הרצון שלנו ממש. אז כשאנו עובדים את ה' בצורה כזו אמיתית אנחנו מגלים את הייחוד השלם שקיים בינינו.

מיהו היורש של אברהם אבינו?

עוד מאברהם אבינו נמשכת התקשרות זו, כי גם העקדה בעצמה נסיון הייתה, ועוד מעט [ונשחט] אלא גם אחר שאמר לו המלאך אל תשלח ידך וכו' לא שמח על בנו שניצל וגם את דברי ה' קיים, רק עוד ביקש לעשות לו על כל פנים מום לשם ה'1. אבל כל מעשיו לא היו כמו שממלאים רצון אחר ולא רצון אב בלבד, רק עצמותו היא. ולעשות איזה דבר לשם ה' גם חייו וחיי בנו לא היו חשובים אף כשלא צוהו ה'. וגם אנו בניו אחריו התקשרנו בו

¹ עיין רש"י על בראשית כ"ב, י"ב.

יתברך ונתיחדנו ביחוד הזה עד שאצלו יתברך זכירת שמו וזכירת ישראל אחת היא.

היכולת להגיע לכזה ייחוד שלם ומופלא עד כדי כך שה' חשוב לנו עוד יותר ממה שאנחנו בעצמנו חשובים לנו, מגיעה אלינו בירושה הישר מאברהם אבינו בניסיון העקדה שכל עניינה של העקדה הוא להראות שהדבר שהכי חשוב לאברהם אבינו, יותר מהכל, יותר אפילו מההמשכיות שלו, הוא למלא את רצונו של ה'. ועוד יותר מזה, לאחר שהמלאך אומר לאברהם לא לשחוט את יצחק, ובכך הוא גם ממלא את רצון ה' וגם משאיר את בנו בחיים, אברהם מתעקש בכל זאת אולי ה' רוצה שהוא יעשה איזה מום ביצחק, אין ספק שהתמסרות זו היא כמו שאדם מתמסר לרצונות שלו עצמו ואף מעבר לכך.

להסתכל על היצר הרע מלמעלה

לכן התחזקות והתקרבות ישראל אליו יתברך – ביחוד שמו תלוי, "דאחידן בשמיה ממש" כמו שאמר זוהר הקדוש. כי קודם בריאת העולם לא היה אלא הוא ושמו בלבד, היינו ששמו היה קודם בריאת העולם, והאיש ישראל צריך להתייחד עם ה' קודם העולם. כשבא לאיזה נסיון גופני לא ימתין עד שיבא היצר הרע אצלו ויתאבק עמו והוא יצטרך ללחום כשני לוחמים שווים אם לעשות אם לא, רק הוא יהיה קודם היצר הרע ולמעלה ממנו, בקדושה יתדבק ובטהרה עלאה יסתכל ויצרו יתבטל כחושך מלפני האור, מלחמת היצר הרע קשה היא אבל ביטול היצר הרע קל מזה.

[עד כאן ראינו שכאשר מגיעים למצב שהרצון למלא את רצונו של ה' הוא רצון שתופס אצלנו מקום בנפש כאילו זהו הרצון שלנו אז מגיעים בעצם לייחוד גמור עם שמו של ה'].

צריכים לדעת שהדרך העיקרית שלנו להתקרב לקב"ה היא על ידי הייחוד עם שמו, והסיבה לכך היא משום שעל שמו נאמר שקודם בריאת העולם לא היו אלא הוא ושמו בלבד, כלומר ששמו של ה' קדם לעולם, וכשהיהודי מתייחד עם שמו של ה' היינו שהוא מתייחד עם ה' באופן של 'קודם לעולם' מעל לגשמיות ולחומריות העולם הזה, ואז כשהיצר הרע מזמן ניסיון עם ענייני העולם הוא מצליח להתגבר, כי הוא מקושר למקום שיותר גבוה מהניסיון הגשמי הזה.

כשמצליחים להיות מקושרים למקום הזה של שמו של ה' על ידי שרוצים את רצונו, ובכך מתעלים מהשקיעות בעולם החומרי, אז המאבק עם היצר הרע הופך ממאבק של שני לוחמים שווים, למאבק מכור מראש!!!

ואפשר זה רמז המדרש "אשרי מי שגבוה מפשעיו אוי לו למי שפשעיו גבוהים ממנו". מי ששקוע בגשמיות ונמיכיות ולוחם נגד יצרו פשוט כב' שווים קשה היא מלחמתו, מה שאין כן מי שיכול להגביה את עצמו למעלה מכל רפש הזה ולהציץ בקדושה קל לו יותר לנצח. ביעקב אבינו כתיב "והוא עבר לפניו", כי כנ"ל נקרא יעקב תפארת ישראל שתפארת עלאה נתגלה בו, ובבחינה זו עבר לפני בניו כשבאו ללחום בקליפת עשו, את יופי וקדושה של מעלה הראה להם מקודם ונתעלו על היצר הרע בכלל ונצחוהו ונתבטל.

אולי על ה'שיטת לוחמה' הזו רומזים דברי המדרש "אשרי מי שגבוה מפשעיו" – היינו שנתעלה למקום של שמו של ה' – מעל העולם הגשמי, ובכך מנצח ליצר בקלות, "ואוי לו למי שפשעיו גבוהים ממנו" כלומר, שהוא שקוע בבזיון הגשמיות והמאבק שלו ביצר הרע הוא כשווה בין שווים.

על יעקב אבינו נאמר "והוא עבר לפניו", שכאשר נפגשו עשו ויעקב, אז יעקב עבר לפני ילדיו לפגוש את עשו, והסיבה לכך היא כי יעקב נקרא "תפארת ישראל" – כמו שראינו לעיל שהיופי הנעלה התגלה בו, ומשום כך הוא עבר לפני בניו בשביל להאיר להם מאותה הבחינה שנעלית מהעולם, ועל ידי כך יכלו לגבור בקלות על קליפת עשו הרשע.

וביוסף, למאן דאמר "לעשות צרכיו נכנס" ונראית לו דמות דיוקנו של אביו ואמר לו – "עתידין אחיך שיכתבו על אבני אפוד ואתה ביניהם", איש פשוט אם היה בא לייסר את זולתו ובפרט בעניין כזה היה מזלזלו – איש גרוע פושע ישראל אתה וכו', ויעקב קדושה הראה לו, חושן ואפוד ושמות השבטים וגם שמו מאירים בו, ואמר לו האם תחשק לזה, רצונך שימחה שמך – מין הסתכלות והתדבקות בשם שקודם לעולם. אם יעמוד בנסיון, יהיה צדיק ויעבוד, יאיר גם שמו בחושן, והוא הקדים והראה לו בעודו עומד לעשות צרכיו, והיצר הרע נתבטל ממילא, מה לו ולחטא מה לו וליצר הרע – אפילו ללחום נגדו בדברים כאלה, אפילו מעט אור דוחה הרבה מהחושך.

בסיפור של יוסף הצדיק ואשת פוטיפר רואים באופן מוחשי שבזכות ההתעלות מהעולם אל הקדושה אל שמו של ה' – הוא הצליח להתגבר², שהרי מה שהציל את יוסף ברגע האחרון מליפול הוא זה שנראתה לו דמות דיוקנו של אביו שאומר לו "עתידין אחיך שיפֹתבו על אבני אפוד ואתה ביניהם" כלומר, אם תתגבר על העבירה ולא תחטא אתה עתיד להיכתב יחד עם שאר אחיך על אבני החושן, אך אם תחטא, אתה עתיד להשמט מאבני החושן.

בפשטות האמירה הזו של יעקב ליוסף היא מעניינת, הרי הוא היה צריך לומר לו באופן פשוט דיבורים של זלזול לדוגמא – "אם תעבור את העבירה אתה תהיה כאחרון פושעי ישראל וכדו'", ובמקום זה יעקב מרומם אותו אל הקדושה ומדבר אתו על החושן, על האפוד, על שמות השבטים ועל השם שלו עצמו שצריך להאיר שם גם כן, ועל כל אלו הוא שואל אותו האם הוא מעוניין להפסיד אותם.

בעצם מה שיעקב עשה ליוסף – זה לרומם אותו עוד לפני המאבק ביצר עצמו אל הקדושה למקום שמעבר לעולם הזה החומרי, ובכך שהוציא אותו מהשפל עזר לו להתגבר על הכל בקלות ולברוח משום שהוא הגיע אל ההתמודדות מלמעלה, הוא כבר לא היה כשווה בין שווים וכנ"ל.

ברכת לפני שאכלת?

"והוא עבר לפנייהם" מקודם. וחז"ל תקנו שנעשה כל ברכה עובר לעשייתם, ושואלין בגמרא "מאי משמע דהאי עובר לישנא דאקדומי הוא", ומביאים ראיות בגמרא מפסוקים "ואביי אמר מהכא והוא עבר לפנייהם" (פסחים ז'), ונבין נא למה באמת צריכים לברך מקודם ולא אחר שעשה את המצווה, ובברכת המזון רואים שעיקר הברכה דאורייתא הוא אחר האכילה, "ואכלת ושבעת וברכת". וגם למה אמרו חז"ל לשון עובר לעשיתן עד שנצטרך אחר כך להביא ראיות מהו לשון עובר אם לישנא דאקדומי הוא, ולא אמרו פשוט קודם עשייתם. אבל הן אמת שעיקר קדושת המצוה באה לו לאדם אחר שעשה את המצוה, וכן באכילה אחר שאכל לשם ה'. כמו שאמרנו שבאכילת מעשר כתיב ואכלת לפני ה' למען תלמד ליראה את ה', שהאכילה שהיא לשם ה' מועלת ללמדנו יראת ה', אבל אם ימתין האיש עד בואו להמצוה ואז ילחם עם יצרו שיעשה את המצוה כהוגן קשה

² כמובן מדובר לשיטה בגמרא שיוסף נכנס לחדר על מנת לחטוא איתה, כי לשיטה שהוא נכנס רק לעשות את מלאכתו אז ברור שהוא ניסה בכל כוחו להתגבר.

שיוכל לו ליצרו בלא שום אור וקדושה, ותקנו חז"ל לעשות את הברכה מקודם וירגיש גם מקודם את הקדושה אשר ישיג אחר המצוה- מין "עתידיים אחיך וכו' ואתה ביניהם", בחינת אחיזה בשם שקודם בריאת העולם הוא ויקל לו אחר כך לבטל את יצרו, ואמרו לשון עובר לעשיתן מלשון והוא עבר לפנייהם שנאמר ביעקב אבינו, כנ"ל שהוא פעל זאת.

הגמרא במסכת פסחים אומרת שבאופן כללי בכל מצווה שיש לה ברכה- מקומה של הברכה הוא קודם לעשיית המצווה- שהברכה תהייה בצורה של "עובר לעשייתן", ועל הביטוי הזה שואלת הגמרא- מהיכן אנו יודעים שהמילה "עובר" מסמלת הקדמה, אולי היא בכלל מסמלת איחור? ואז הגמרא מביאה ראיות לכך ממקורות שונים, אחת הראיות היא של אביי- "ואביי אמר מהכא [מכאן]- והוא עבר לפנייהם".

מה הולך כאן?! בהסתכלות פשוטה הגמרא הזו קצת לא מובנת!

- א. למה באמת לברך לפני עשיית המצווה? ועוד יותר מזה, ברכת המזון שהיא ברכה מהתורה, היא דווקא לאחר העשייה?
- ב. מדוע הגמרא משתמשת במילה "עובר" ומאריכה בלהביא ראיות מכמה וכמה מקומות ש"עובר" זה לשון של 'הקדמה', במקום לכתוב באופן פשוט 'קודם לעשייתם'?

אלא הנקודה היא שלאחר שיהודי מקיים מצווה בשלימות 'נחה' עליו מעין השראה של קדושה מלמעלה- וכמו שהתורה אומרת לגבי מצוות מעשר- ב"ואכלת לפני ה'... למען תלמד ליראה את ה'...", כשהאכילה היא לשם שמיים, לשם ה', אז היא מועילה לירא את ה'- כלומר, כמו שהסברנו, שכשאדם מקיים את המצווה בשלימות, יורדת עליו הארה של קדושה מלמעלה, אך כאן נעוצה הנקודה! היינו חושבים שאין צורך בברכה שקודם למצווה, הרי עצם קיום המצווה בשלימות די והותר, אך הבעיה היא שלולא הברכה קודם למצווה לא כזה בטוח שנצליח להגיע בכלל לקיום המצווה בשלימות!!!

שימו לב! יש כאן חידוש מופלא ביותר! עניינה של הברכה שקודמת למצווה הוא לתת לנו מעין 'טעימה' מהקדושה שנמשכת עלינו על ידי המצווה, והצורך בכך הוא בכדי שכשנגיע לקיום המצווה בפועל נוכל להתגבר על המניעות שהיצר הרע ינסה להביא לנו, כי על ידי הברכה אנו מצליחים קצת להתרומם מהחומרות ולהתחבר למקום של שמו של ה', וממילא להגיע ליצר הרע מלמעלה, ובכך להתגבר עליו בקלות!

מעשה שהיה כך היה-

משל לבן מלך ששלחו אביו למדינה של דקים ופוחזים להכניעם תחת יד המלך, ויהי בבואו שמה ותעה גם הוא אחריהם ולמד ממעשיהם לגנוב ולגזול ולעשות כל תועבה רחמנא ליצלן, וישלח אביו שליחים להטיבו ולא שמע להם, ויחרפוהו והיכוהו וכו' ולא שמע להם, כמו שכן דרך כל הגנבים שגם התפיסה והמכות אינם מועילים להם על פי רוב, וידאג המלך מאד בכפלים על שבנו מוכה במכות אכזריות, ועל שהוא ללא הועיל.

וייאנח ויאמר האם ח"ו יישאר בני במכותיו ובנמיכותו נבזה ושפל? ועמד אחד מאוהבי המלך ויאמר- אני אנסה ואלך להטיבו, אבל לא באמצעים שהלכו הקודמים לי, לא שוטים רצועות ומגלבים אני רוצה לדרכי, אדרכה כל היכלי ותענוגות הבן מלך מאז ומה ששמור לו כשיטיב את מעשיו, שכבר שממו מהשהייה מאז אשר נתגרש הבן מלך מהם, ישובו ינקו ויטהרו, כל הנרות ומנורות ידליקו, הכלי כסף וזהב שבהם יגהצו, את החלונות והפתחים יפתחו לרוחה עד שאורם יזהיר גם מרחוק, ולי יינתן רק קנה אור(משקפת).

ויבא אל בן המלך והוא פוחז בין הפוחזים, וידבר אליו טובות, לך מזה עשה כך וכך, אבל הוא התהולל בו ולא רצה [לקבל ממנו]. ויקח את קנה הראות ויאמר לו הבט נא אל חדר זה וזה את האור וכל טוב אשר מוכן לפניך כשתעשה כזאת שאני מצוה, ויעבור בו רוח אחרת- מה? אני בן מלך?! ולפני שמור ומתקן כל כך אור טוהר וצחצוח אשר כמעט כהו עיני מרוב אור, ויבז בעיניו את עצמו ואת כל מצבו, וכן עשה בכל דבר ודבר עד שכל התאוות והרגשת הנמיכות נתבטלו ממנו, וייטב מעתה מעט מעט, ושב אל המלך.

ישנו משל יפהפה שיכול עוד קצת ליישב את ה'נקודה' על ליבנו (אם בכל זאת לא הבנו אותה עד עכשיו...)-

וכך היה המעשה- מעשה שהיה מלך גדול מאוד, לאותו המלך הייתה ממלכה אדירה ומפותחת, אך הייתה בעיה אחת, הייתה מדינה אחת שתושביה

היו עזי פנים במיוחד ובשום אופן לא היו מוכנים לקבל את מרותו ומלכותו של המלך.

יום אחד גמלה בליבו של המלך החלטה לשלוח לשם את לא אחר מאשר בנו! בתקווה שאולי הוא יצליח במשימה...

אך למרבה הצער הבן נמשך אחר מעשי המדינה והחל אף הוא לגנוב ולגזול וכו', ממש שפל המדרגה, וגם כששלח אליו המלך שליחים להחזירו אל המוטב, לא עזר כלום, ואפילו כשהרביצו לו מכות נמרצות וקיללוהו לא הועיל כלום, ולא רק שזה לא הועיל, זה גם הכאיב לו כפליים שהבן שלו 'מחמל נפשו' גם חוטף מכות.

לאחר תקופה בה היה המלך עצוב ומיוסר, אמר אחד מאוהבי המלך שהוא יכול ללכת, אך בשביל ללכת הוא צריך לקחת אתו כל מיני מטעמים ותענוגים מהארמון, ושאת כל ההיכלות השוממים של בן המלך יינקו, ושאת כל המנורות שבארמון ידליקו, וכן שיפתחו את הפתחים באופן שגם ממרחק רב יראו את האור מהארמון, ובקשה אחרונה שתינתן לו משקפת.

ובכן, אותו אוהב הגיע אל הבן מלך והחל לדבר אל ליבו בטוב טעם, למרבה הצער הבן לא הקשיב לו כלל ורק זלזל בו וצחק עליו, אמנם אוהבו של המלך לא נבהל, הוא הוציא מתרמילו את המשקפת וביקש מהבן שהתבונן פנימה! בן המלך הסתכל וראה שם את חדרו המאיר, את הארמון המפואר, את כל התענוגות, ופרץ בזעקה - "מה? אני בן מלך? איפה אני? לאן הגעתי? ויבז מאוד את מצבו ואת כל אותן תאוות בהם שקע במהלך הזמן, עד שלאט לאט התקרב חזרה והגיע אל הארמון!!!

הנמשל מובן מאליו - ה' יתברך שלח אותנו לעוה"ז לקדש את העולם ולעבוד עבודת ה', ותעינו אחרי ההבל ומאת ה' התרחקנו ונתגשמנו והיכנונו ופצענונו על מעשינו, אבל יעקב אבינו פתח לנו דרך אחרת להיטיב אותנו, כח נתן בנו שנוכל להכיר גם מרחוק את יופי של מעלה, גם קודם המצוה בעוד יצרנו עומד לבלבל אותנו אנו מסתכלים עובר לעשייתן. ולא במצוה לבד רק גם תמיד יכול האיש ישראל להתדבק בבחינת השם שהיא בחינת השם שקדם לעולם, קודם שנברא עוד, עוד אין שמות השבטים מאירים ועוד יוסף "עומד לעשות מלאכתו" ולא זכה עוד שיאיר שמו מן החושן והוא כבר מראה לו ראייה מרחוק. והאיש ישראל כשאוחז את עצמו ומתעלה על רגע ומביט ראייה זו אשר נתן יעקב אבינו בנו אז לא שלוחם עם היצר, רק מבטלו, אשרי מי שגבוה מפשעיו.

לא נותר לנו אלא לפקוח את העיניים ולהתבונן בנמשל של המשל המופלא הזה-

ובכן, ה' יתברך- המלך האדיר, שלח אותנו- בנו אהובו אל 'המדינה הסוררת' שאינה מוכנה לקבל את מרותו בלב שלם, שם ישנה תחושה חזקה ונוכחת של נפרדות מה', אותה מדינה היא לא פחות מאשר- העולם הזה, העולם שלנו!!!

באנו לכאן לעולם להחזיר את המציאות להיות תחת מלכותו של ה', אך למרבה הצער התרחקנו והתגשמנו כאן עד כדי כך שאפשר להגיד שקצת שכחנו למה באנו לכאן...

בדיוק בשביל זה הגיע יעקב אבינו- "והוא עבר לפניהם", ופתח לנו את האופציה להתרומם ולהתעלות לבחינה של 'קודם לעולם', מעל החומריות, ועל ידי כך לגלות בנו את היופי האלוקי- "תפארת ישראל", וכמו שראינו "עובר לעשייתן"- גם לפני המצווה יש לנו השראה מלמעלה.

ובכלל, לא רק בברכה שקודם למצווה, אנו יכולים כל זמן שרק נרצה- להתרומם קצת מעבר למציאות הרגילה, הכבולה ולהדבק בשמו של ה' שקדם לעולם, וכדוגמת יוסף הצדיק שעוד קודם להופעת שמו באבני החושן, זכה להתרומם ולחזות בכך מרחוק.

אז אנו מוכרחים לדעת שכל אחד מאתנו ולא משנה מי הוא יהיה, יש ביכולתו להתרומם קצת מעבר להגבלות החומריות של העולם ולהתבונן בדברים מלמעלה, מהמבט האלוקי, ועל ידי כך ממילא להגיע להתמודדויות בפועל ממקום אחר לגמרי!

להדבק ביוסף הצדיק

והנה ביוסף השראה של נס הייתה שנראית לו דמות דיוקנו [של אביו], וגם עתה אם יכין האיש את עצמו יגיע לנס, אבל צריכים להכין את עצמו לזה שגם מקודם נראה את האור מרחוק, העיקר תלויה ראייה זו ב"שוהין שעה אחת אחר התפלה", ואם שוהה אחר התפילה יכול לשהות גם קודם התפילה שהיא ראייה של "עובר לעשייתן". האיש ישראל שתפלתו עלתה לו בהתלהבות ועונג עליון, צריך לפשט את העונג ואת עריבות טעם ההתלהבות של התפלה בקרבו בכל היום, עד שבכל היום יוכל להתענג מעט מזיכרון הזה כמו איש שמתענג איזה שעות אחר מאכל שערב לו. וזאת היא השעה שאחר התפילה מין אפיקומן של אחר הסדר הוא שטעם המצוה וכל הסדר יישאר בפיו. ואז כשנתקשר בתפלה

שעברה גם אחר שפסק מלדברה, יוכל קודם התפילה הבאה לשהות שעה ולעורר את השראת הנס של "עובר לעשייתן" כיון שלא נתרחק עוד לגמרי מהתפלה שעברה והיא בחינת "כי אליך אקרא כל היום", ועל ידי ראייה והעלאה זו יוכל להתגבר על המניעות מבית ומבחוץ.

בדוגמא שראינו מיוסף הצדיק ישנה בעיה קטנה, שאצל יוסף לא הוא זה שעורר את ההארה מלמעלה, לא בזכות עצמו הוא התרומם מעבר לעולם, אלא מכוח שנראתה לו דמות דיוקנו של יעקב, זוהי הייתה השראה שבאה בדרך נס, אז אם כן איך נוכל אנו לראות את האור מרחוק?!

הדרך לגלות את ההארה אצלנו היא בעיקר קשורה עם העניין שנאמר על חסידים הראשונים שהיו שוהים שעה אחת לאחר תפילתם, כלומר, כאשר התפילה מלהיבה אותנו ואנו מצליחים להרגיש בה תענוג, אז הוורט הוא להמשיך את הטעם של ההתלהבות הזו אל תוך שאר היום, גם לעיסוקים הרגילים שלנו, כדי שנוכל להתענג גם במהלך היום עצמו רק מלהיזכר בהרגשה שהייתה לנו בתפילה.

כאשר מצליחים להמשיך את העונג שהתעורר בתפילה גם לשאר היום, אז כשניגשים לתפילה הבאה כבר אפשר לעורר בנו את הדבקות באותה השראה של "עובר לעשייתן", אפשר קצת יותר להתבונן ולהתרומם מהמציאות הרגילה, וממילא להתגבר יותר על המניעות וההפרעות בעבודת ה' שלנו...

איך חוזרים בתשובה???

וזה כובד התשובה. קודם התפלה יכול להכין את עצמו להסתכלות זו ולנס הזה מפני התפלה שעברה. אבל מי שבא לשוב, שמחטא בא, קודם החטא לא ראה, או שראה בסתר לבו ולא השגיח עליה, ועתה, האם התדבקותו בחטא או בכלל בנמיכיות וגשמיות שבא לשוב עליהם תועיל לו לזכות לראייה של "עובר לעשייתן" שהיצר הרע שרוצה לבלבלו בתשובתו כבתפלתו יתבטל מראיתו והגבהתו זו. וזאת אנו מתפללים "השיבנו ה' אליך ונשובה", לא שח"ו אין רוצים לעשות מאומה ורק מה' מבקשים, "ונשובה" גם אנו רוצים לשוב, רק צריכים השראה מראש שנוכל לשוב ולהתגבר, ובפרט שהתשובה אינה על חטאים בלבד שיהיה די שישמור האדם את עצמו מהם אלא התשובה טהרה היא שנהיה ראויים להיות לפני ה' – "השיבנו ה' אליך", "אליך" דייקא שהיא טהרה וקדושה עד שנהיה ראויים לפני מי שהוא טהור

ומשרתיו טהורים, איך נוכל זאת מעצמינו, רק השיבנו אתה ה' מקודם ואז נוכל אנו לשוב.

לאחר שהתבוננו באריכות גדולה ביכולת להמשיך על עצמנו השראה של קדושה כשניגשים לעבודת ה', כאן המקום לשאול מה יכול לעשות מי שחטא וכעת הוא רוצה לשוב על חטאו ולחזור לעבוד את ה' מתוך חיות חדשה, אך בשביל להצליח לשוב אל ה' הוא זקוק יותר מתמיד לאותה הארה מלמעלה, להשראה שמבחינת "עובר לעשייתך", אבל מכיוון שחטא ונפל הוא עכשיו במקום נמוך ושפל ואין ביכולתו להתעלות ולעורר את הארה, אז מה ביכולתו לעשות?!

אלא שעל כך אנו מתפללים "השיבנו ה' אליך ונשובה", וחשוב להדגיש שהתפילה הזו היא לא מבטאת אמירה שאנחנו לא רוצים לעשות כלום אלא רק לבקש מה' שיפעל עבורנו שהרי אנו אומרים במפורש שהתוצאה של התפילה תהייה – "ונשובה" שאנחנו בעצמנו נשוב, אך העניין הוא שבשביל שנוכל באמת לשוב אנו זקוקים להארה שתבוא מלמעלה – "השיבנו ה' אליך".

הצורך בכך שה' יאיר לנו קודם מלמעלה הוא כי התשובה היא לא רק על חטאים שעשינו, שהרי אם זה היה הנקודה אז היה מספיק שנשמור את עצמנו מלחטוא עוד פעם, אלא שהנקודה היא שהתשובה היא על כך שהעבירה הרחיקה אותנו מה', והמטרה של התשובה היא לקרב אותנו אליו חזרה, לכן אנו צריכים שהקב"ה עצמו יאיר לנו – "השיבנו ה' אליך" אליך – להיות קרובים אליך, ועל ידי ההארה שתאיר לנו נוכל באמת לשוב אליך כמקודם!

הצעה של השופר!

וזה הוא ראש השנה. כל הקדושה והעבודה שיוכל האיש ישראל לבא להן בכל השנה הבאה רואה עתה מראש על ידי השראה של "עובר לעשייתך", "מן המיצר קראתי יה", לעת עתה אנו עוד במיצר בלא תורה עבודה והתקרבות אבל עתידים אנו להגיע לכל אלה ומתפללים "ענני במרחב" שאנו עתידים לבא לה ענני עתה. "קולי שמעת" וכו' הבן שעומד לפני אביו מדבר אליו וגם את דבריו ישמע, אבל כשתעה ביער מרחוק ואת דבריו לא ישמע הוא רק צועק בקול, רק קול בלא דיבורים. עתה עודנו מרחוק ולא התקרבנו עוד בעבודתנו ולא התקדשנו בהתקדשותנו אבל מרחוק צועקים בקול שופר. ו"קולי שמעת" מרחוק "אל תעלם אזנך" וכו' ותאיר לנו מרחוק בחינת השראה כדי שנוכל בכל השנה לעבוד את ה'.

עכשיו, רגע לפני שאנו מסיימים, לאחר שהבנו מהי הדרך להתקרב אל הקדושה, אל ה' יתברך, אפשר סוף כל סוף לגשת אל העניין (בה' הידיעה) אל העבודה של ראש השנה-

בראש השנה אנו נמצאים בנקודת התחלה של מסלול חדש בעבודת ה', אנו ריקים ממצוות, מתורה ומתפילה ואנו עומדים להיכנס לעוד שנה של עבודת ה', אז כעת אפשר להתרומם קצת למעלה לאותה השראה, להתבונן קדימה מה מצופה לנו ולהתפלל על כך מהמקום בו אנו נמצאים **"מן המצר קראתי י-ה"** שבעזרת השם תהיה שנה של עבודה, של רחבות **"ענני במרחב י-ה"**.

זהו גם הפירוש של הפסוק השני שהובא בתחילת המאמר - "קולי שמעת..." כשהבן נמצא לבדו אבוד ביער, והוא במרחק רב מאביו, אז אם הוא ידבר אל אבא שלו, הוא לא ישמע אותו כלל, הדבר היחיד שהבן יכול לעשות זה לצעוק אל אביו בכל כוחו, רק קול פשוט ללא מילים - "קולי שמעת", כשאנו רחוקים מה' ואין לנו כלום, כשעוד לא התחלנו לעבוד אותו הדבר היחיד שאנחנו יכולים לעשות זה לתקוע בכל כחינו בשופר "קולי שמעת" ולכן "אל תעלם אזנך" - תשלח לנו הארה מרחוק שתעורר אותנו לעבדך!

ובכן, יהי רצון שנצליח להתרומם קצת מהמציאות המגבילה כל כך, להתבונן אל האופק ולהתחיל שנה חדשה של עבודת ה' מלאת חשק וחיות! לחיים לחיים!!!

מן המצר

רבי קלונימוס קלמן מפיאסצנה – דרך המלך

ר"ה ליל ב' תרצ"א

"מן המצר קראתי י"ה" וכו' "קולי שמעת" וכו'.

כי איתא בזוהר הקדוש (האזינו) על הפסוק "התשכח אשה עולה מרחם בן בטנה" – "דא היא רזא עילאה דאמר הקב"ה וכו', כמה דקודשא בריך הוא לא אנשי שמיה דהא הוא כלא, כך קודשא בריך הוא לא אנשי לון לישראל דאינון אחידן בשמיה ממש" [תרגום – זה הוא סוד נעלה שאמר הקב"ה וכו', כמו שהקב"ה לא שוכח את שמו משום שהוא הכל, כך הקב"ה לא שוכח להם לישראל שהם מאוחדים בשמו ממש] עכ"ל הק'.

הזכירה שה' זוכר אותנו לא זכירה שזוכרים דבר זולתו היא, רק כמו שזוכר את שמו דהוא כלא, כי הוא ושמו חד, היינו כמו שזוכר את עצמו כן זוכר את ישראל. והזכירה בעצמה יחוד הוא שמתייחדים ישראל בו יתברך על ידה. בישראל ה' זוכר כמו שזוכר בעצמו מפני שמיוחדים בשמו ממש, ועל ידי הזכירה נתחזק הקשר והיחוד הזה.

וביום הכפורים שאז היא שלימות היחוד, מתפללים "יעלה זכרוננו מערב, ויבא ועודנו מבוקר ויראה הדרתנו עד ערב". איזה הדרתנו יראה – ה' נקרא "הדור נאה", וכשעולה זכרוננו – זכירה של עצמותו יתברך, "ויבא ועודנו" שנתועדנו הוא יתברך עמנו, אז "ויבא הדרתנו" – ש"ההדור נאה זיו העולם" יראה עלינו.

ה' יתברך נקרא – "תפארת ישראל", "שומע תפלות", היופי של מעלה נסתרה ונעלמה, רק "על ישראל תפארתו" כמו שאומרים, בתוך לבות ישראל, ועל ישראל הוד תפארת של מעלה נתגלה וניכר, לכן תפארת של מעלה נקראת "תפארת ישראל", ויעקב הוא בחינת תפארת מפני שעל ישראל ובתוך הלב הישראלי נתגלה. ומתי נתגלה תפארתו על ישראל, כשהוא שומע את תפלתם וזכרונם לפניו יתברך בא, ונתגלה אחדותם בשמו ממש – תפארת ישראל, שומע תפלות.

וכן הוא בנו- כשעושים את מצותיו וזוכרים אותו יתברך, לא כמו שזוכרים את זולתו ולא כמו שמקיימין מצות ורצון של אחר רק כמו שזוכרים את עצמו ומקיימין רצון של עצמו אז מתיחדים בזכרוננו ובשמו יתברך.

והאיש ישראל אומר "אבינו אב הרחמן רחם עלינו", והיו יכולים לחשוב שכיון שכל כך מעורר את הרחמים "רחם עלינו" בטח יסיים דבר מצרכיו, אבל הוא מסיים "ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל" בדברי תורתך. גם הבן שממלא את רצון אביו שלא על מנת לקבל פרס האם יבקש כל כך רחמים מאביו שיעזור לו למלא את רצונו, אם רוצה אביו שימלא את רצונו יתן לו האמצעים לזה שימלא אותם, ואנו מבקשים רחם נא עלינו, מפני שנתבטל רצון אחרים מרצוננו, אחודים בשמו ממש ורצונו רצוננו הוא, ויותר [ממה] שמרגישים צורך בצרכי גופנו מרגישים צורך בתורה וקדושה. וכל איש ישראל מתפלל "זכרנו לחיים וכו' למענך אלקים חיים"- חיים כזה שיהיה למענך, ומואס בחיים שפלים ומכל שכן טמאים ח"ו עד שמתפלל אבינו אב הרחמן רחם עלינו ותן וכו' דברי תורתך וכו'.

וכן הוא בכלל ענין עבודת האיש ישראל- האיש ישראל שהרגיש פעם ושנים בערבות התורה ותפלה מתוך התלהבות, לא התלהבות מדומה רק התלהבות מתוך הסתכלות בהוד של מעלה שנפשו מרגשת, אז כשמגיע לפעמים לנפילה יכאב לו ורואה את עצמו כמושלך ומרוחק ואת התפלה כתפלה פסולה ח"ו, ולמשל כשמכין את עצמו בתפלת שבת ויו"ט לאמר "נשמת" שתהיה אמירת הנפש שירת מלאכי השרת, ואי אפשר לו, מתרגז הוא וקורא לנפשו מה לך כי נרדמת, קומי רוני לפני הוד קדושתו אשר כבר נגדך להקשיב את שירתך ולענותך משמי השמים, ואין עונה, אכן גדולה סותמת את נפשו ולוחצת אותה, אז מגודל התמרמרותו וכאבו תפלה כעין זו מעיו וקרבו יהמו- ריבונו של עולם! רוצה אני עתה לבכות לפניך, לא לשם תפלה לצרכי, לא לשום דבר רוצה אני עתה, רק אותך רוצה אני, נפשי תפתח ותסתכל בהודך והדרך תתלהב מנועם זיווך ותתענג ותשתוקק לנער את כל לבושה ממנה ולהתבטל כולה בתפארת קדושתך, ותצטער ותבכה, רחם נא ה' ושבור את האבן אשר על לבי, הסר את המחצלת של קנים שקוברת את נפשי.

וכשעובד בתפלה כזו, בלא דיבור רק במוח ולב וכל קרביו, עוד ועוד פעם, מרגיש שהאבן מתפוצץ ובקשתו מתחלת להתמלא, ואומר "נשמת" ומתפלל כעין שרצה. ומה היא תשוקתו זו עד שיתמרמר כל כך שחסרה לו אם לא שעבודתו אינה כמו שעובדים ועושים דבר לאחרים אף לא לאב, עבודתו של "אחידן בשמיה" היא שאי אפשר לו בלעדה.

עוד מאברהם אבינו נמשכת התקשרות זו, כי גם העקדה בעצמה נסיון הייתה, ועוד מעט [ונשחט] אלא גם אחר שאמר לו המלאך אל תשלח ידך וכו' לא שמח על בנו שניצל וגם את דברי ה' קיים, רק עוד ביקש לעשות לו על כל פנים מום לשם ה'3. אבל כל מעשיו לא היו כמו שממלאים רצון אחר ולא רצון אב בלבד, רק עצמותו היא. ולעשות איזה דבר לשם ה' גם חייו וחיי בנו לא היו חשובים אף כשלא צוהו ה'. וגם אנו בניו אחריו התקשרנו בו יתברך ונתיחדנו ביחוד הזה עד שאצלו יתברך זכירת שמו וזכירת ישראל אחת היא.

לכן התחזקות והתקרבות ישראל אליו יתברך – ביחוד שמו תלוי, "דאחידן בשמיה ממש" כמו שאמר זוהר הקדוש. כי קודם בריאת העולם לא היה אלא הוא ושמו בלבד, היינו ששמו היה קודם בריאת העולם, והאיש ישראל צריך להתייחד עם ה' קודם העולם. כשבא לאיזה נסיון גופני לא ימתין עד שיבא היצר הרע אצלו ויתאבק עמו והוא יצטרך ללחום כשני לוחמים שווים אם לעשות אם לא, רק הוא יהיה קודם היצר הרע ולמעלה ממנו, בקדושה יתדבק ובטהרה עלאה יסתכל ויצרו יתבטל כחושך מלפני האור, מלחמת היצר הרע קשה היא אבל ביטול היצר הרע קל מזה.

ואפשר זה רמז המדרש "אשרי מי שגבוה מפשעיו אוי לו למי שפשעיו גבוהים ממנו". מי ששקוע בגשמיות ונמיכיות ולוחם נגד יצרו פשוט כב' שווים קשה היא מלחמתו, מה שאין כן מי שיכול להגביה את עצמו למעלה מכל רפש הזה ולהציץ בקדושה קל לו יותר לנצח. ביעקב אבינו כתיב "והוא עבר לפניו", כי כנ"ל נקרא יעקב תפארת ישראל שתפארת עלאה נתגלה בו, ובבחינה זו עבר לפני בניו כשבאו ללחום בקליפת עשו,

³ עיין רש"י על בראשית כ"ב, י"ב.

את יופי וקדושה של מעלה הראה להם מקודם ונתעלו על היצר הרע בכלל ונצחוהו ונתבטל.

וביוסף, למאן דאמר "לעשות צרכיו נכנס" ונראית לו דמות דיוקנו של אביו ואמר לו- "עתידין אחיך שיכתבו על אבני אפוד ואתה ביניהם", איש פשוט אם היה בא לייסר את זולתו ובפרט בעניין כזה היה מזלזלו- איש גרוע פושע ישראל אתה וכו', ויעקב קדושה הראה לו, חושן ואפוד ושמות השבטים וגם שמו מאירים בו, ואמר לו האם תחשק לזה, רצונך שימחה שמך- מין הסתכלות והתדבקות בשם שקודם לעולם. אם יעמוד בנסיון, יהיה צדיק ויעבוד, יאיר גם שמו בחושן, והוא הקדים והראה לו בעודו עומד לעשות צרכיו, והיצר הרע נתבטל ממילא, מה לו ולחטא מה לו וליצר הרע- אפילו ללחום נגדו בדברים כאלה, אפילו מעט אור דוחה הרבה מהחושך.

"והוא עבר לפנייהם" מקודם. וחז"ל תקנו שנעשה כל ברכה עובר לעשייתם, ושואלין בגמרא "מאי משמע דהאי עובר לישנא דאקדומי הוא", ומביאים ראיות בגמרא מפסוקים "ואביי אמר מהכא והוא עבר לפנייהם" (פסחים ז'), ונבין נא למה באמת צריכים לברך מקודם ולא אחר שעשה את המצווה, ובברכת המזון רואים שעיקר הברכה דאורייתא הוא אחר האכילה, "ואכלת ושבעת וברכת". וגם למה אמרו חז"ל לשון עובר לעשייתן עד שנצטרך אחר כך להביא ראיות מהו לשון עובר אם לישנא דאקדומי הוא, ולא אמרו פשוט קודם עשייתם. אבל הן אמת שעיקר קדושת המצוה באה לו לאדם אחר שעשה את המצווה, וכן באכילה אחר שאכל לשם ה'. כמו שאמרנו שבאכילת מעשר כתיב ואכלת לפני ה' למען תלמד ליראה את ה', שהאכילה שהיא לשם ה' מועלת ללמדנו יראת ה', אבל אם ימתין האיש עד בואו להמצוה ואז ילחם עם יצרו שיעשה את המצות כהוגן קשה שיוכל לו ליצרו בלא שום אור וקדושה, ותקנו חז"ל לעשות את הברכה מקודם וירגיש גם מקודם את הקדושה אשר ישיג אחר המצוה- מין "עתידים אחיך וכו' ואתה ביניהם", בחינת אחיזה בשם שקודם בריאת העולם הוא ויקל לו אחר כך לבטל את יצרו, ואמרו לשון עובר לעשייתן מלשון והוא עבר לפנייהם שנאמר ביעקב אבינו, כנ"ל שהוא פעל זאת.

משל לבן מלך ששלחו אביו למדינה של דקים ופוחזים להכניעם תחת יד המלך, ויהי בבואו שמה ותעה גם הוא אחריהם ולמד ממעשיהם לגנוב ולגזול ולעשות כל תועבה רחמנא ליצלן, וישלח אביו שליחים להטיבו ולא שמע להם, ויחרפוהו והיכוהו וכו' ולא שמע להם, כמו שכן דרך כל הגנבים שגם התפיסה והמכות אינם מועילים להם על פי רוב, וידאג המלך מאד בכפלים על שבנו מוכה במכות אכזריות, ועל שהוא ללא הועיל.

וייאנח ויאמר האם ח"ו יישאר בני במכותיו ובנמיכותו נבזה ושפל? ועמד אחד מאוהבי המלך ויאמר- אני אנסה ואלך להטיבו, אבל לא באמצעים שהלכו הקודמים לי, לא שוטים רצועות ומגלבים אני רוצה לדרכי, אדרבה כל היכלי ותענוגות הבן מלך מאז ומה ששמור לו כשיטיב את מעשיו, שכבר שממו מהשהייה מאז אשר נתגרש הבן מלך מהם, ישובו ינקו ויטהרו, כל הנרות ומנורות ידליקו, הכלי כסף וזהב שבהם יגהצו, את החלונות והפתחים יפתחו לרוחה עד שאורם יזהיר גם מרחוק, ולי יינתן רק קנה אור(משקפת).

ויבא אל בן המלך והוא פוחז בין הפוחזים, וידבר אליו טובות, לך מזה עשה כך וכך, אבל הוא התהולל בו ולא רצה [לקבל ממנו]. ויקח את קנה הראות ויאמר לו הבט נא אל חדר זה וזה את האור וכל טוב אשר מוכן לפניך כשתעשה כזאת שאני מצוה, ויעבור בו רוח אחרת- מה? אני בן מלך?! ולפני שמור ומתוקן כל כך אור טוהר וצחצוח אשר כמעט כהו עיני מרוב אור, ויבז בעיניו את עצמו ואת כל מצבו, וכן עשה בכל דבר ודבר עד שכל התאוות והרגשת הנמיכות נתבטלו ממנו, וייטב מעתה מעט מעט, ושב אל המלך.

הנמשל מובן מאליו- ה' יתברך שלח אותנו לעוה"ז לקדש את העולם ולעבוד עבודת ה', ותעינו אחרי ההבל ומאת ה' התרחקנו ונתגשמנו והיכנונו ופצענו על מעשינו, אבל יעקב אבינו פתח לנו דרך אחרת להיטיב אותנו, כח נתן בנו שנוכל להכיר גם מרחוק את יופי של מעלה, גם קודם המצוה בעוד יצרנו עומד לבלבל אותנו אנו מסתכלים עובר לעשייתו. ולא במצוה לבד רק גם תמיד יכול האיש ישראל להתדבק בבחינת השם שהיא בחינת השם שקדם לעולם, קודם שנברא עוד, עוד

אין שמות השבטים מאירים ועוד יוסף "עומד לעשות מלאכתו" ולא זכה עוד שיאיר שמו מן החושן והוא כבר מראה לו ראייה מרחוק. והאיש ישראל כשאוחז את עצמו ומתעלה על רגע ומביט ראייה זו אשר נתן יעקב אבינו בנו אז לא שלוחם עם היצר, רק מבטלו, אשרי מי שגבוה מפשעיו.

והנה ביוסף השראה של נס הייתה שנראית לו דמות דיוקנו [של אביו], וגם עתה אם יכין האיש את עצמו יגיע לנס, אבל צריכים להכין את עצמו לזה שגם מקודם נראה את האור מרחוק, העיקר תלויה ראייה זו ב"שוהין שעה אחת אחר התפלה", ואם שוהה אחר התפילה יכול לשהות גם קודם התפילה שהיא ראייה של "עובר לעשייתן". האיש ישראל שתפלתו עלתה לו בהתלהבות ועונג עליון, צריך לפשט את העונג ואת עריבות טעם ההתלהבות של התפלה בקרבו בכל היום, עד שבכל היום יוכל להתענג מעט מזיכרון הזה כמו איש שמתענג איזה שעות אחר מאכל שערב לו. וזאת היא השעה שאחר התפילה מין אפיקומן של אחר הסדר הוא שטעם המצוה וכל הסדר יישאר בפיו. ואז כשנתקשר בתפלה שעברה גם אחר שפסק מלדברה, יוכל קודם התפילה הבאה לשהות שעה ולעורר את השראת הנס של "עובר לעשייתן" כיון שלא נתרחק עוד לגמרי מהתפלה שעברה והיא בחינת "כי אליך אקרא כל היום", ועל ידי ראייה והעלאה זו יוכל להתגבר על המניעות מבית ומבחוץ.

וזה כובד התשובה. קודם התפלה יכול להכין את עצמו להסתכלות זו ולנס הזה מפני התפלה שעברה. אבל מי שבא לשוב, שמחטא בא, קודם החטא לא ראה, או שראה בסתר לבו ולא השגיח עליה, ועתה, האם התדבקו בחטא או בכלל בנמיכיות וגשמיות שבא לשוב עליהם תועיל לו לזכות לראיה של "עובר לעשייתן" שהיצר הרע שרוצה לבלבלו בתשובתו כבתפלתו יתבטל מראיתו והגבהתו זו. וזאת אנו מתפללים "השיבנו ה' אליך ונשובה", לא שח"ו אין רוצים לעשות מאומה ורק מה' מבקשים, "ונשובה" גם אנו רוצים לשוב, רק צריכים השראה מראש שנוכל לשוב ולהתגבר, ובפרט שהתשובה אינה על חטאים בלבד שיהיה די שישמור האדם את עצמו מהם אלא התשובה טהרה היא שנהיה ראויים להיות לפני ה' – "השיבנו ה' אליך", "אליך" דייקא שהיא טהרה

וקדושה עד שנהיה ראויים לפני מי שהוא טהור ומשרתיו טהורים, איך נוכל זאת מעצמינו, רק השיבנו אתה ה' מקודם ואז נוכל אנו לשוב. וזה הוא ראש השנה. כל הקדושה והעבודה שיוכל האיש ישראל לבא להן בכל השנה הבאה רואה עתה מראש על ידי השראה של "עובר לעשייתן", "מן המצר קראתי יה", לעת עתה אנו עוד במיצר בלא תורה עבודה והתקרבות אבל עתידים אנו להגיע לכל אלה ומתפללים "ענני במרחב" שאנו עתידים לבא לה ענני עתה. "קולי שמעת" וכו' הבן שעומד לפני אביו מדבר אליו וגם את דבריו ישמע, אבל כשתעה ביער מרחוק ואת דבריו לא ישמע הוא רק צועק בקול, רק קול בלא דיבורים. עתה עודנו מרחוק ולא התקרבנו עוד בעבודתנו ולא התקדשנו בהתקדשותנו אבל מרחוק צועקים בקול שופר. ו"קולי שמעת" מרחוק "אל תעלם אזנך" וכו' ותאיר לנו מרחוק בחינת השראה כדי שנוכל בכל השנה לעבוד את ה'.

נקודה לאחשה

כ"ה אלול תשפ"ו 23:47

"אוף!!! אני לא יודע מה לעשות!" המחשבות טסו במוח שלי ללא הפסקה בשעה ששכבתי במיטתי בישיבה "לטוס? לא לטוס? מה יהיה? אולי נישאר ראש השנה בארץ ישראל... מה? לא נהיה באומן? עזוב מאוחר כבר, עוד שנייה ראש השנה! חוץ מזה אין לי כסף... יש גם דיבור כזה של אומן בירושלים בכלל... אוף! טאטע! אני לא יודע מה לעשות!!!"

פתאום שמעתי צעדים במסדרון, נחמן נכנס לחדר בקול שירה "אומן אומן ראש השנה, ישראל! החלטתי השנה עוד פעם להתפלל במניין הקטן הזה שמאחורי הציון, במניין של ר' משה, אתה זוכר אותו?" איך אפשר לשכוח, חשבתי בליבי ובמחשבתי חזרתי לאותה תפילה.. נזכרתי בדמעות שזלגו מעיני בקריאת "המלך" מפי החסיד ר' משה, נזכרתי איך זעקת ה"איה" שפרצה מאנ"ש בשעת אמירת כתר פילחה את ליבי... ההתלהבות החלה להתעורר אצלי "נחמן, אני בא איתך, בטח שאני בא" נחמן הסתכל עליי בשמחה "אבל ישראל, מאיפה תשיג עכשיו כרטיס? מאוחר, וגם אין לך מאיפה לשלם!!" "אל תדאג נחמן, זה שטויות, כבר נסתדר".

אחד הדברים המופלאים שהכי יכולים לעזור לנו להתעורר בעבודת ה', לרצות ללמוד בחיות, להתפלל מתוך חשק – זה הזיכרון, כשאנו נזכרים איזה תענוג חשנו בתפילה, בלימוד, איזה כיף הרגשנו כשהתגברנו על הניסיון בשמירת העיניים, ולהפך איזה תחושת החמצה מילאה את ליבנו כשלא התגברנו... לכל הזיכרונות האלה יש כח גדול לדחוף אותנו קדימה, לתת לנו את היכולת להתגבר על כל המניעות!!!

אז לא נשאר לנו אלא לשבת על הספה, להתמתח אחורה ולהעלות בזיכרוננו אי אלו חוויות רוחניות שעברו עלינו.

להיזכר כמה התענגנו בהתוועדות ההיא ואיזו תפילה מופלאה הייתה ביום כיפור לפני שנתיים, וכמובן להכניס את כל אותם זיכרונות אל הלב פנימה ולהתחיל לעבוד את ה' בשמחה ובחשק!

לחיים לחיים!

מוקדש לעילוי נשמות

מו"ר רוח-אפנו האהוב והיקר
הרב שניאור זלמן מרדכי
בן מנחם מענדל קא

...

הרב בנימין דב בן טוביה רוזנצויג

מיזם "המאמר השבועי" בא לתת לכל אחד ואחד את האפשרות ללמוד חסידות בהעמקה ובהבנה, תוך דגש על חיבור התורות העמוקות לחיי היומיום שלנו.

במסגרת זו לומדים מידי שבוע מאמרי חסידות יסודיים בהבנה, בעמקות ובבהירות.

המאמר
השבועי

תגיד, אתה זוכר מי אתה?

בטח! אתה נורמאלי? מי לא זוכר את עצמו?
ואת ה' אתה זוכר?